

*Світлана Василівна Бобровник,
завідувач кафедри теорії
та історії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-9225-8871*

НОРМОТВОРЧІСТЬ: ПОНЯТТЯ І ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Важливою ознакою сучасного суспільства є ускладнення його функціонування, що пов'язано із впливом різних факторів, основними серед яких є необхідність реформування основних сфер його життєдіяльності; відображення та врівноваження різноманітних суспільних інтересів; подолання викликів, пов'язаних із воєнною агресією та пандемією. Всі вони ставлять під загрозу системність суспільства і потребують нормативного вирішення. Ці ж фактори зумовлюють підвищення значення права як суспільної цінності та правового регулювання як важливого засобу забезпечення суспільного порядку. Саме правове регулювання є процесом безпосередньої регулятивної дії права, у процесі якої правові засоби реалізують на практиці закладені в них законодавцем можливості. Це процес руху юридичних засобів від встановлених у праві цілей до конкретних результатів [1, с. 9].

Досягнення означених результатів і є виміром ефективності та дієвості правового регулювання. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність з'ясування початкового етапу правового регулювання, в межах якого й визначаються цілі, мета та завдання регулятивного впливу держави на суспільство і який має назву нормотворчості. Будучи важливим різновидом юридичної діяльності, нормотворчість є самостійною правовою категорією, що має фундаментальний характер і посідає відповідне місце в системі похідних правових понять та явищ. Йдеться про такі важливі інституції, як правоутворення, правотворчість та законотворчість. З'ясування цього місця потребує не лише з'ясування виокремлення спільних і відмінних ознак означених категорій, а й установлення особливостей принципів організації нормотворчості як фундаментальної правової інституції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема нормотворчості була предметом наукового пошуку в працях теоретиків права. Особлива увага була приділена проблемам нормотворчої діяльності (В. Риндюк, Н. Железняк, О. Ющик), її завданням (М. Костицький), співвідношення нормотворення і правотворення (А. Баран, Ю. Лепех, В. Новіков, Б. Калиновський, В. Романчук). Дослідженими є особливості нормотворчої діяльності органів влади (О. Скрипнюк, О. Богініч, І. Лозинська). Нормотворчість у аспекті дії права, розвитку правового регулювання та вдосконалення законодавства була досліджена у працях Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, Т. Тарахонич, С. Сунегіна та ін.

Дослідження нормотворення через призму праворозуміння стало предметом наукового пошуку таких вчених, як М. Козюбра, А. Засць, О. Петришин, П. Рабінович. Однак проблеми функціонального призначення нормотворчої діяльності, принципів її організації та тенденцій сучасного розвитку залишаються малодослідженими.

Метою статті є з'ясування деяких тенденцій розвитку сучасної нормотворчості в аспекті її сутності та принципів організації.

Методологія дослідження передбачає забезпечення об'єктивності отриманих знань і можливість досягнення обраної мети. У процесі підготовки статті нами були використані такі наукові підходи: феноменологічний забезпечив уявлення про нормотворчу діяльність як суспільний феномен, що має самостійне значення та взаємодіє з іншими елементами правової системи; герменевтичний підхід покладено в основу з'ясування доктринальної інтерпретації принципів нормотворчої діяльності на категоріальному рівні, їх властивостей і суттєвих ознак; синергетичний підхід забезпечив

уявлення про досліджувану категорію як системне явище та елемент більш складної системи, якою є правотворчість; широкого використання набув антропологічний підхід, за допомогою якого встановлено «людський вимір нормотворчості як явища, що залежить від волі і свідомості суб'єктів та спрямоване на забезпечення конституційного принципу визнання прав і свобод людини вищою соціальною цінністю та подолання соціальних конфліктів правовими засобами. У контексті обґрунтування інтегративного бачення нормотворчої діяльності важливе значення мали аксеологічний підхід, що акцентує увагу на ціннісній їх характеристиці, та комунікативний підхід, відповідно до якого нормотворча діяльність розглядається як текстуальна форма об'єктивації права, результат діяльності суб'єктів, засіб легітимації права та діяльність взаємодіючих суб'єктів – носіїв прав та обов'язків, пов'язаних з реалізацією суб'єктивних інтересів чи наданих державою повноважень, що діють у межах певних вимог (принципів). Закономірності виникнення й розвитку принципів нормотворчості з'ясовані за допомогою формально-юридичного, спеціально-юридичного, логічного, порівняльного методів.

Основні результати дослідження. З'ясування сутності й природи будь-якої категорії потребує формування уявлень про її доктринальне сприйняття. Етимологія цього поняття сформована у тлумачному словнику української мови та характеризується як словосполучення понять «норма» та «творчість». Нормою є загальноприйнятий порядок, зразок, а творчістю є діяльність людини, яка породжує дещо нове, створення того, чого раніше не існувало [2, с. 498].

Отже, етимологічно нормотворчість може бути визначена як діяльність щодо створення норм (у нашому випадку правових). Стисло розглянемо найбільш поширені в сучасній юридичній літературі підходи до характеристики нормотворчості. На меті цього виду діяльності наголошує О. Шевчук, зазначаючи, що нормотворчість – особливий вид діяльності держави в особі суб'єктів публічної влади, наділених державою відповідними повноваженнями, що здійснюються у встановленій процедурній формі та у межах предметів їх відання, спрямована на створення цілісної системи юридичних норм, які врегульовують різні види суспільних відносин [3, с. 43]. А. Расюк робить наголос на процедурній складовій нормотворчості, визначаючи її як діяльність уповноважених суб'єктів з розроблення, розгляду, прийняття та офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, яке здійснюється за визначеною процедурою [4, с. 142].

Як важливий суспільний феномен характеризує нормотворчість Р. Чернолуцький. Вчений вважає, що це специфічна, технологічно обґрунтована, інтелектуальна діяльність, що здійснюється уповноваженими суб'єктами з застосуванням методів і способів формальної логіки і юридичної техніки з метою розробки проєктів нормативно-правових актів, що забезпечують регулювання соціально важливих суспільних відносин [5, с. 8].

Дещо розширює уявлення про нормотворчість В. Риндюк, наголошуючи на участі в ній інститутів громадянського суспільства, визначаючи її як правову форму діяльності держави за участю громадянського суспільства (у передбачених законом випадках), пов'язану із встановленням (санкціонуванням), зміною, скасуванням юридичних норм [6, с. 22].

На нашу думку, нормотворчість – урегульована законодавством цілеспрямована юридична діяльність суб'єктів, уповноважених ухвалювати, змінювати чи скасовувати нормативно-правові акти, що здійснюється в межах компетенції у встановлених процедурно-процесуальних формах відповідно до нормативно закріплених вимог (принципів). Керуючись цим визначенням, можемо виокремити ознаки цього виду діяльності. На нашу думку, нормотворчість:

- є невід'ємною частиною суспільної практики;
- є засобом надання суспільству рис системності;
- має загальносоціальний характер, оскільки забезпечує загальносоціальні функції;
- є спеціально-правовим явищем, що належить до правової сфери;
- є різновидом діяльності суб'єктів;
- здійснюється в особливих процесуальних формах;
- спрямована на встановлення, зміну чи скасування правових норм;
- засновується на системі нормативно закріплених вимог;
- має особливе функціональне призначення;
- визначає реальну участь інститутів громадянського суспільства у розробці нормативних актів.

Оскільки нормотворчість є важливим аспектом владної діяльності та має суттєве значення для забезпечення системності суспільства, вона повинна ґрунтуватися на системі засадових ідей, вимог і положень, які визначаються як принципи. Саме вони забезпечують науковий характер нормотворчості, забезпечують її єдність і практичну важливість, підкреслюючи особливості як юридичної категорії та практично-спрямованої діяльності.

Сучасні умови розвитку суспільства потребують переосмислення сутності та призначення принципів нормотворчості. Це пов'язується із:

- еволюцією правового регулювання від нормативного спрямування до людиноцентризму, що суттєво підвищує значення принципів приватного права;
- трансформацією правового світогляду до верховенства права та визначення прав і свобод людини вищою соціальною цінністю;
- плюралізмом сутності досліджуваних принципів нормотворчості з такими засобами соціального регулювання, як релігія, мораль, етика;
- врахуванням динаміки розвитку суспільства, пов'язаного з необхідністю подолання суспільних суперечностей;
- залежністю принципів нормотворчості від досягнень науки, юридичної практики, панівного світогляду та рівня розвитку суспільства;
- призначенням принципів нормотворчості є поєднання приватно-правових і публічно-правових інтересів і визначення оптимальних меж свободи суб'єктів;
- значенням принципів як засобу забезпечення системності нормативних актів як результату нормотворчості;
- виявом творчості нормотворців, які впроваджують принципи в процесі підготовки та ухвалення нормативних актів.

Слід погодитися з О. Дашковською, яка виокремлює такі принципи нормотворчості, як верховенство права, соціальної орієнтації, демократизму, законності, наукової обґрунтованості, оптимальності, системності, ієрархічності [7, с. 30]. Необхідно зазначити, що й на практиці була спроба нормативно закріпити принципи нормотворчості. Йдеться про проект Закону «Про нормативно-правові акти», підготовлений Міністерством юстиції України. Цей документ містить такі принципи, як верховенство права, гуманізм, демократизм, наукова обґрунтованість, системність та ієрархічність, прозорість і відкритість [8].

На нашу думку, принципи правотворчості є відносно самостійними ідеями та вимогами, що мають науково обґрунтовану основу, відображаються нормативно, є характерними на всіх етапах нормотворчості, забезпечуючи її єдність і системність.

На нашу думку, принципи нормотворчості можуть бути класифіковані на:

а) універсальні, що напрацьовані міжнародною практикою та притаманні всім без винятку різновидам нормотворення. Їх призначенням є:

- забезпечення відповідності нормотворчості принципам міжнародного права;
- забезпечення єдності нормотворчості та системності нормативних актів як її результату;
- забезпечення відповідності нормотворчості уявленням про правові та цивілізаційні цінності;
- забезпечення відповідності процесу нормотворчості моральним, етичним та культурним вимогам;
- відображення рівня юридичної техніки нормотворчості;

б) загальні, що відповідають загальним принципам права та забезпечують єдність нормотворчості. Їх призначенням є:

- відображення правового характеру нормотворчості;
- визначення нормотворчості як елементу правової системи суспільства;
- з'ясування соціальних функцій охорони суспільних відносин;
- забезпечення єдності як процесу нормотворчості, так і правового регулювання;
- подолання можливих прогалин як результату нормотворчості;
- акцентування уваги на об'єктивній зумовленості нормопроекування;
- забезпечення взаємопов'язаності нормотворчості із закономірностями суспільного життя;
- забезпечення універсальності нормотворчості та її здатності створювати обов'язкові приписи;
- надання нормотворчості рис одноманітності, стабільності й ефективності;

- визначення взаємозалежності нормотворчості, правореалізації та правоінтерпретації;
- в) спеціальні, що визначають особливості нормотворчості як самостійного різновиду юридичної діяльності. Завдяки цим принципам:
 - визначаються ознаки, сутність і значення нормотворчості;
 - формується уявлення про природу та значення нормотворчості;
 - з'ясовується місце нормотворчості серед різних норм діяльності, об'єднаних поняттям правотворення;
 - визначається взаємодія нормотворчості з іншими елементами правової системи суспільства;
 - забезпечуються системність та єдність нормотворчості.

Виходячи із конституційної зумовленості нормотворчості, розпочнемо характеристику принципів, що покладаються в її основу з принципу верховенства права, що належить до універсальних. Основний зміст цього принципу становлять вимоги фундаментального значення, а саме: визнання вищої юридичної сили конституції; проголошення верховенства прав і свобод людини, рівність перед законом, недопущення свавілля та дискримінації; забезпечення та захист невід'ємних прав громадян.

Особливого значення та змісту цей принцип набуває в нормотворчій діяльності, оскільки:

- забезпечує верховенство права над владними рішеннями держави;
- підкреслює важливість права в системі засобів соціального регулювання;
- гарантує дотримання справедливості в процесі нормотворчості;
- унормовує межі нормативного впливу держави на процес життєдіяльності суспільства;
- є гарантією недопущення авторитарного впливу держави на процес розробки та прийняття правових норм.

Принцип наукової обґрунтованості нормотворчості має багатоаспектний зміст та виявляється у:

- наявності професійних нормопроектувальників, здатних забезпечити розробку науково важених і практично витребуваних нормативних актів;
- створенні наукової концепції акта, здатного враховувати наукові досягнення у певній галузі знань;
- можливості проведення наукової експертизи акта, що розробляється, та врахування основних пропозицій і зауважень вчених;
- залученні провідних науковців і наукових установ до процесу розробки проєктів нормативних актів;
- науковому обґрунтуванні ефективного процесу нормотворчості;
- можливості залучення до процесу нормотворчості науковців із інших галузей знань (філології, економіки, політології, міжнародного права та ін.) у випадку розробки нормативного документа, спрямованого на відображення особливостей певного предмета чи сфери життєдіяльності суспільства;
- формуванні навичок нормопроекування, знань юридичної техніки та мови закону, що також потребує наукового аналізу та прийняття.

Принцип гуманізму у сфері нормотворчості полягає у сприйнятті нормотворців як соціальної цінності; створенні соціальних цінностей, принципів і норм, за якими функціонує суспільство; заснованості юридичних документів на моральних нормах і засадах демократії та прав людини; закріпленні природного права, людської гідності та прав людини у позитивному праві та формуванні дієвих механізмів їх охорони, захисту та відновлення. Саме за допомогою нормотворчої діяльності формуються універсальні стандарти прав людини, що є рівними для всіх суб'єктів та відповідають інтересам суспільства і держави.

Принцип справедливості забезпечує в процесі нормотворчості імплементацію до правової реальності: об'єктивної справедливості, що характеризує державу як соціальну та забезпечує соціальний захист суб'єктів; загальної справедливості як відображення в процесі та результаті нормотворчості ціннісних засад соціального життя як еквіваленту суспільного блага та формальної справедливості; безсторонності при прийнятті норм, сприйнятті нормотворчості як засобу створення норм, спрямованих на вирішення конфліктів між людьми. Важливим аспектом формальної справедливості у нормотворчості є юридична мова, яка має нейтральний, безособовий універсальний характер. Виявом справедливості у сфері нормотворчості є забезпечення формальної рівності

перед законом, судом, прав і свобод людини і громадянина. Врахування в процесі нормотворчості вимог об'єктивної, загальної та формальної справедливості забезпечує формування легітимного права.

Серед загальних принципів основним є принцип правової визначеності як складова принципу верховенства права, що забезпечує передбачуваність нормативно-правових актів у контексті наслідків їх застосування [9, с. 616–617]. У сфері нормотворчості цей принцип виявляється в необхідності формування чітких правил поведінки, що забезпечать повну та зрозумілу інформацію щодо дозволеної та необхідної поведінки, зміст прав та обов'язків, можливостей реалізації інтересів шляхом правомірної діяльності та добровільного виконання обов'язків, а також можливої відповідальності у випадку скоєння протиправних діянь. Норми актів, що приймаються, не повинні суперечити одна одній як у середині акта, так і між сумісними нормативними актами; зміст норми повинен бути чітким і завершеним, чіткими також можуть бути процеси, що регламентують повноваження суб'єктів нормотворчості. Нормативно-правові акти повинні забезпечувати стабільне й повне регулювання суспільних відносин, не допускаючи колізій і прогалин нормативного впливу.

Принцип пропорційності є важливим у аспекті з'ясування демократичної природи правотворчості, адже його змістом є можливість врівноваження різноманітних суспільних інтересів у процесі нормотворчості, недопущення соціального конфлікту; знаходження доцільного балансу публічних і приватних інтересів; забезпечення партнерських відносин між особою, суспільством і державою; забезпечення справедливого співвідношення прав людини та інтересів держави; нормативне закріплення меж впливу держави на процес життєдіяльності суспільства.

Практичне спрямування має принцип плановості нормотворчості, завдяки якому визначаються пріоритетні напрями нормативного регулювання, з'ясовуються суб'єкти нормотворчості та відповідність їх діяльності наданим повноваженням, визначаються часові проміжки діяльності, що є достатніми для розробки ефективного документа; забезпечується логічна послідовність нормотворчості та прийняття актів відповідно до їх юридичної сили, а отже, і значення для суспільства; ліквідуються прогалини та суперечності нормативного регулювання.

Важливого значення в системі спеціальних принципів належить прозорості нормотворчості, що забезпечується за допомогою принципу гласності та полягає у висвітленні роботи органів нормотворчості через радіо, телебачення чи пресу; можливості населення брати активну участь у процесі обговорення нормативних актів, що ухвалюються; проведенні консультацій з інститутами громадянського суспільства; опублікуванні текстів нормативних документів у офіційних виданнях, доступних для населення; проведенні громадських слухань, наукових конференцій і симпозиумів, присвячених нормотворчій діяльності та шляхам її вдосконалення.

Принцип законності має самостійний характер, тому не можемо погодитися із вченими, які визначають цей принцип як складову верховенства права [10, с. 58]. Цей принцип має складний зміст і забезпечує необхідність дотримання всіма суб'єктами права законів і підзаконних актів. Саме досягненню цієї мети сприяє:

- діяльність суб'єктів нормотворчості в межах наданих повноважень і процесуальних вимог;
- розробка нормативних документів на основі й відповідно до Конституції держави;
- забезпечення узгодженості та системності актів відповідно до їх юридичної сили;
- прийняття нормативних актів у межах і відповідно до повноважень суб'єктів нормотворчості;
- відповідність актів нормотворчості змістовим, структурним та формальним вимогам;
- створення механізмів реалізації нормативних положень;
- забезпечення відповідності проекту акта вимогам мови права, юридичної техніки та технології [11, с. 627].

Принцип демократизму визначає зміст реалізації народовладдя в сфері нормотворчості. Його зміст становлять такі положення: участь інститутів громадянського суспільства у створенні правових норм; результатом нормотворчості є відображення, закріплення, узгодження та відновлення суспільних інтересів; забезпечення суспільного компромісу; регулювання процедури та результатів референдуму як важливого інституту безпосередньої демократії, можливість забезпечити обговорення проєктів важливих нормативних документів; залучення до експертних оцінок проєктів усіх зацікавлених осіб і громадських об'єднань; визнання громадян суб'єктами правового моні-

торингу, що забезпечує оцінку самого процесу нормотворчості та його результатів з точки зору доцільності, важливості та ефективності.

Принцип науковості надає можливість характеризувати доктрину як важливе джерело права. У процесі нормотворчості повинні використовуватись не лише наукові ідеї, теорії та концепції, а й результати соціологічних досліджень та статистичні дані. При цьому варто зазначити, що йдеться не лише про наукові ідеї юридичного характеру, а й інших галузей знань, оскільки нормотворчість має багатоаспектний характер і забезпечує правове опосередкування різноманітних за предметним спрямуванням відносин.

Висновки. Отже, наявність визначених принципів, їх нормативне закріплення та впровадження у нормотворчу практику забезпечує об'єктивність, науковість, єдність та ефективність нормотворчості як важливого різновиду правотворчої діяльності. Це зумовлює необхідність розробки і прийняття Закону України «Про нормотворчу діяльність», у якому б принципи цього виду юридичної діяльності отримали нормативне закріплення. Згаданий закон забезпечить правову основу нормотворчості як важливого аспекту діяльності держави та громадянського суспільства зі створення системи правових норм.

Список використаних джерел

1. Погрібний І. М. Проблема співвідношення правового впливу та правового регулювання у теорії права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 34. С. 7–11.
2. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. Київ: Аконті, 1998. Т. 2. 910 с.
3. Шевчук О. А. Конституційно-правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис. ... ступеня доктора філософії. Київ, 2021. 220 с.
4. Расюк А. О. Відомча нормотворча діяльність в Україні та шляхи її модернізації. *Наука і правоохорона*. 2019. № 1. С. 140–147.
5. Чернолуцкий Р. В. Феноменология нормопроектной деятельности в конституционном праве Украины: питання теорії і практики. Ужгород, 2018. 35 с.
6. Риндюк В. І. Нормотворча діяльність. Київ: КНЕУ, 2009. 168 с.
7. Дашковська О. С. Принципи нормотворчої діяльності: загальна характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право, 35 ч. II Т.1. 2015. С. 29–32.
8. Законопроект «Про нормативно-правові акти», підготовлений Міністерством юстиції України. URL: [http://static/rada.gov.ua/zakon/PR1/4sk1/g/0800/0894.htm](http://static.rada.gov.ua/zakon/PR1/4sk1/g/0800/0894.htm)
9. Шевчук С. В. Принцип правової визначеності. *Велика Українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права*. Харків: Право, 2017. С. 616–619.
10. Погорелова З. О. Принципи нормотворчої діяльності органів державної влади. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2021. Т. 7. С. 51–60.
11. Косович В. М. Принципи нормотворчості. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права*. Харків: Право, 2017. С. 625–630.

References

1. Pohribnyi I. M. Problema spivvidnoshennia pravovoho vplyvu ta pravovoho rehuliuвання u teorii prava. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2006. Vyp. 34. S. 7–11.
2. Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 4 t. Kyiv: Akonit, 1998. T. 2. 910 s.
3. Shevchuk O. A. Konstytutsiino-pravovi zasady normotvorchosti tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady: Dys. ... stupenia doktora filosofii. Kyiv, 2021. 220 s.
4. Rasiuk A. O. Vidomcha normotvorcha diialnist v Ukraini ta shliakhy yii modernizatsii. *Nauka i pravookhorona*. 2019. № 1. S. 140–147.
5. Chornolutskyi R. V. Fenomenolohiia normoproiektnoi diialnosti v konstytutsiinomu pravi Ukrainy: pytannia teorii i praktyky. Uzhhorod, 2018. 35 s.
6. Ryndiuk V. I. Normotvorcha diialnist. Kyiv: KNEU, 2009. 168 s.
7. Dashkovska O. S. Pryntsypy normotvorchoi diialnosti: zahalna kharakterystyka. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriiia Pravo, 35 ch. II T. 1. 2015. S. 29–32.
8. <http://static/rada.gov.ua/zakon/PR1/4sk1/g/0800/0894.htm>
9. Shevchuk S. V. Pryntsyp pravovoi vyznachenosti. *Velyka Ukrainaska yurydychna entsyklopediia*. U 20-ty tomakh. T. 3: Zahalna teoriia prava. Kharkiv: Pravo, 2017. S. 616–619.
10. Pohorielova Z. O. Pryntsypy normotvorchoi diialnosti orhaniv derzhavnoi vlady. *Naukovi zapysky NaUKMA*. Yurydychni nauky. 2021. Tom 7. S. 51–60.

11. Kosovych V. M. Pryntsyru normotvorchosti. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia*: 20 t. T. 3: Zahalna teoriia prava. Kharkiv: Pravo, 2017, S. 625–630.

Бобровник С. В. Нормотворчість: поняття і принципи організації

Нормотворчість визначена як урегульована законодавством цілеспрямована юридична діяльність суб'єктів, уповноважених ухвалювати, змінювати чи скасовувати нормативно-правові акти, що здійснюється в межах компетенції у встановлених процедурно-процесуальних формах відповідно до нормативно закріплених вимог (принципів).

Принципи правотворчості досліджені як відносно самостійні ідеї та вимоги, що мають науково обґрунтовану основу, відображаються нормативно, є характерними на всіх етапах нормотворчості, забезпечуючи її єдність та системність. Принципи нормотворчості класифіковані на: а) універсальні, що напрацьовані міжнародною практикою та притаманні всім без винятку різновидам нормотворення; б) загальні, що відповідають загальним принципам права та забезпечують єдність нормотворчості; в) спеціальні, що визначають особливості нормотворчості як самостійного різновиду юридичної діяльності.

Принцип верховенства права в нормотворчості підкреслює важливість права в системі засобів соціального регулювання. Принцип наукової обґрунтованості нормотворчості виявляється у наявності професійних нормопроектувальників, здатних забезпечити розробку науково виважених і практично витребуваних нормативних актів. Принцип гуманізму у сфері нормотворчості полягає у сприйнятті нормотворців як соціальної цінності. Принцип справедливості забезпечує в процесі нормотворчості імплементацію до правової реальності; об'єктивної справедливості, що характеризує державу як соціальну та забезпечує соціальний захист суб'єктів.

Серед загальних принципів основними є принцип правової визначеності як складова принципу верховенства права, принцип пропорційності є важливим в аспекті з'ясування демократичної природи правотворчості. Практичне спрямування має принцип плановості нормотворчості, завдяки якому визначаються пріоритетні напрями нормативного регулювання. Важливе значення в системі спеціальних принципів має прозорість нормотворчості, що забезпечується за допомогою принципу гласності. Принцип законності забезпечує верховенство закону, принцип демократизму визначає участь населення в нормотворчості, принцип науковості забезпечує реальне визнання доктрини як джерела права.

Наявність визначених принципів, їх нормативне закріплення та впровадження у нормотворчу практику забезпечує об'єктивність, науковість, єдність та ефективність нормотворчості як важливого різновиду правотворчої діяльності.

Ключові слова: нормотворчість, право, правове регулювання, принцип, верховенство права, законність, справедливість, гуманізм, гласність.

Bobrovnyk S. V. Rule-making: concepts and principles of organization

An important feature of modern society is the complication of its functioning, which is associated with the influence of various factors, the main of which is the need to reform the main spheres of its life activity. This, in turn, determines the need to clarify the initial stage of legal regulation, within which the goals, purpose and objectives of the regulatory influence of the state on society are defined and which is called rule-making. Being an important type of legal activity, rule-making is an independent legal category that has a fundamental character and occupies an appropriate place in the system of derived legal concepts and phenomena.

Rule-making is defined as the purposeful legal activity regulated by legislation of subjects authorized to adopt, change or cancel normative legal acts, which is carried out within the scope of competence in established procedural and procedural forms in accordance with normatively established requirements (principles).

The principles of law-making are studied as relatively independent ideas and requirements that have a scientifically based basis, are reflected normatively, are characteristic at all stages of rule-making, ensuring its unity and systematicity. The principles of rule-making are classified into:

a) universal, developed by international practice and inherent in all types of rule-making without exception; b) general, which correspond to the general principles of law and ensure the unity of rule-making; c) special ones that determine the peculiarities of rule-making as an independent type of legal activity.

The principle of the rule of law in rule-making ensures the rule of law over the authoritative decisions of the state; emphasizes the importance of law in the system of means of social regulation.

The principle of scientific validity of rule-making has a multifaceted content and is manifested in: the presence of professional rule-designers capable of ensuring the development of scientifically balanced and practically required normative acts.

The principle of humanism in the field of rule-making consists in the perception of rule-makers as a social value; creation of social values, principles and norms according to which society functions.

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ВИМІРИ

The principle of justice ensures, in the process of rule-making, implementation to legal reality: objective justice, which characterizes the state as social and ensures social protection of subjects.

Among the general principles, the principle of legal certainty as a component of the principle of the rule of law ensures the predictability of normative legal acts in the context of the consequences of their application.

The principle of proportionality is important in the aspect of clarifying the democratic nature of law-making.

The principle of planned rule-making has a practical direction, thanks to which the priority areas of normative regulation are determined, the subjects of rule-making and the compliance of their activities with the granted powers are clarified.

The transparency of rule-making, which is ensured by the principle of publicity, is of great importance in the system of special principles.

The principle of legality, the principle of democracy, the principle of scientificity.

Thus, the presence of defined principles, their normative consolidation and implementation in rule-making practice ensures objectivity, scientificity, unity and effectiveness of rule-making as an important type of law-making activity.

Key words: rule-making, law, legal regulation, principle, rule of law, legality, justice, humanism, publicity.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-75-82